

PROJEKTAS

DEEP DIVE

LIETUVA
2023

Kas yra „Deep Dive“ Lietuvoje?

Šį projektą inicijavo Žydų paveldo fondas, su partneriais „Centropa“ ir Europos žydų kapinių iniciatyva (ESJF). „Deep Dive“ programa yra ES finansuojamo projekto dalis. Šio projekto metu buvo išbandoma kūrybinė ir edukacinė veikla septyniuose skirtinguose žydų bendruomenėse bei kapinėse visoje Europoje.

„Deep Dive“ programos tikslas buvo parodyti, kad žydų kapinės gali būti naudojamos ne tik kaip kultūros, turizmo ir paveldo objektas, bet kaip ir svarbi vietovės istorijos bei švietimo pažinimo dalis. Projektas skatino europietišką kultūrų supratimo ir įtraukimo vertybes, gerbiant ir prisimenant kažkada šiose vietose gyvenusias žydų bendruomenes. Šis bandomasis projektas parodė įvairias kryptis ir būdus, kaip tyrinėti ir naudoti šiuos objektus tiek švietimo, tiek turistiniais tikslais. Sukūrėme ir išbandėme įvairias iniciatyvas, kurios galėtų būti atspirties taškas ateities programoms. Ateityje vykdant naujus projektus galima skatinti tokių vietų interpre-

tavimo, vietos bendruomenės įsitraukimo, paveldo, įgūdžių ugdymo ir bendrųjų švietimo, kultūros, meno ir turizmo tikslų potencialą, įskaitant galimą įtraukimą į savivaldybių plėtros strategijas, pasinaudojant tuo, kas jau pasiekta kituose didžiuosiuose miestuose ir išbandant naujas veiklos rūšis, įskaitant skaitmeninių technologijų naudojimą.

Įvadas: Lietuvoje siekėme bendradarbiavimo su pasirinkta vietos institucija, žydų istoriku, rašytoju ar poetu, kad paskatintume moksleivius kūrybiškai rašyti, kurti apsilankius žydų kapinėse. Išsirinkome Sudervės vienintelę veikiančią žydų kapines Vilniuje. Kapinių istorija prasidėjo 1935 metais, kai žydų bendruomenė vedė derybas su turtingais Vilniaus žemvaldžiais Pimonovais dėl žemės sklypo Dembuvkos (Dembówka) kaime pirkimo. Iš viso nupirktas 22 ha plotas, kad kapinės įgautų keturkampę formą, kuri buvo padalinta kvartalais ir apjuosta betonine tvora. 1941 metais čia laidoti mirę Vilniaus geto kaliniai.

Vilniaus Šolomo Aleichemo ORT
gimnazijos moksleiviai lankosi Vilniaus
Sudervės Žydų kapinėse

Ekskursija Sudervės
Žydų kapinėse

Koks šio projekto tikslas?

Šio projekto tikslas buvo bendradarbiauti su moksleiviais, siekiant atgaivinti kai kurių asmenų, palaidotų Sudervės Žydų kapinėse, istorijas. Pirmiausia siekėme, jog mokiniai apsilankytų šiose kapinėse su profesionaliu gidu ir išgirstų visas istorijas. Tuomet norėjome tobulinti išgirstą informaciją per kūrybinio rašymo dirbtuves su profesionaliu rašytoju,

kuris turėjo paskatinti mokinius kurti naujas istorijas ir eilėraščius, įkvėptus šių apsilankymų ir užsiėmimų. Pagrindinis tikslas buvo sužinoti žydų kapinių ir bendruomenės istoriją, o vėliau sukurti kūrybinius darbus, pasakojimų ir eilėraščių pavidalu, bei juos publikuoti.

Kūrybinės dirbtuvės
Tolerancijos centre

Kaip vyko visas procesas?

Šis projektas buvo parengtas konsultuojantis su projekto vadove Katja Grosse-Sommer, šalies koordinatorė Gintare Liorančaitė bei Samuelio Bako muziejumi (buvęs Tolerancijos centras), Vilniaus Gaono žydų istorijos muziejaus filialu Vilniuje. Glaudžiai bendradarbiauome su Samuelio Bako centro direktoriumi dr. Simonu Strelcovu, kuris suteikė mums erdves muziejuje. Jas išnaudojome užsiėmimų metu. Mums pavyko užmegzti tiesioginį ryšį su tobula šio projekto rašytoja – daugiakalbe lietuvių romaniste ir dramaturge Aneta Anra. Ji yra Grigorijaus Kanovičiaus respublikine premija apdovanoto dokumentinio romano „Jehuditas: pasaulis gali būti toks gražus“ (2021) autorė, kuris šiuo metu verčiamas į anglų, lenkų ir prancūzų kalbas. Ji taip pat yra Valstybinio Vilniaus Gaono muziejaus edukacijų

kuratorė. Projekte dalyvauti buvo atrinkti Vilniaus Šolomo Aleichemo ORT gimnazijos mokiniai (17-18 m.), kurie studijavo žydų istoriją ir literatūrą. Jie aplankė Sudervės žydų kapines, kur susitiko su gidu ir istoriku Mariumi Galadausku. Jis moksleivių grupėms papasakojo apie žydų gyvenimo Vilniuje istoriją ir kai kurias ten palaidotų žmonių istorijas. Per šiuos apsilankymus kapinėse mokiniai taip pat sužinojo apie antkapiuose esančius simbolius, buvo skatinami užsirašyti, fotografuoti ir piešti. Šiuos vizitus užfiksavo fotografas Gabriel Khiterer. Po išvykų į kapines dvi atskiros grupės atvyko į Samuelio Bako muziejų kūrybinio rašymo dirbtuvėms su Aneta, kuri paskatino mokinius įgytą patirtį paversti eilėraščiais ir apsakymais. Vėliau ji su abiem grupėmis apsilankė mokykloje.

Susitikimas su rašytoju A. Anra
Tolerancijos centre

Kūrybinės dirbtuvės
Tolerancijos centre

Koks pasiektas rezultatas?

Po susitikimų su rašytoja mokiniai išplėtojo savo idėjas į eilėraščius bei įvairių formų kūrybinio rašymo kūrinius (fantastika, negrožinė literatūra, apsakymai). Šiuos kūrybinius darbus įkvėpė apsilankymai kapinėse, išgirsti pasakojimai. Ši projektinė veikla bendradarbiaujant su moksleiviais bei rašytoja buvo sutalpinti į nedidelį leidinį, kuriame galima rasti se-

minarų ir apsilankymų kapinėse nuotraukų bei studentų piešinių. Leidinys pristatytas 2023 m. birželio mėn. muziejuje vykusiame specialiame viešame renginyje, kuriame mokiniai ir rašytoja skaitė savo kūrybą kviestinei auditorijai, žydų bendruomenės nariams, tėvams bei mokiniams.

Moksleivių darbų
pristatymas

S.Bacho ekspozicija Tolerancijos centre

Autorius

Pavadinimas

1935 m. Sausio 20 d.

Rytas

Šį rytą atsikėliau anksčiau negu visada. Keista. Aš buvau gerai išsimiegojęs ir geros nuotaikos, nors dažniausiai neturiu jėgų pakelti net stiklinės vandens. Pro langą mano kambarį nušvito žiemos saulės spinduliai. Viskas atrodė kitaip. Maistas, kurį paruošė mano mama, turėjo visiškai kitą skonį. Viskas buvo tarsi tūkstantį kartų skaniau. Įdomu... Niekada taip nesijaučiau.

Aš susiruošiau nueiti į rūsį. Turbūt tai yra vienintelė vieta, kur aš galiu pabūti pats su savimi, kur galiu pajusti ir išreikšti savo išgyvenimus. Pasidalinti su savimi bet kokiomis mintimis.. Ten stovi fortepijonas. Beveik niekas nežino, kad aš moku groti fortepijonu, išskyrus daktarą.

Daktaras - Cemachas Šabadas, tai senas žmogus, tačiau labai išmintingas. Jis yra mano artimiausias žmogus. Su juo aš, kaip rūsį, galiu pasidalinti bet kuo. Daktaras užėmė tėvo, kurio aš taip ir niekada ne mačiau, vietą. Tas senelis visada mokydavo

mane, kartais jis ėmėsi įdomių metodų. Jis nuolat kartodavo "Noeli, ar elgiesi teisingai?" visą laiką, kai dariau kažką negero. Tačiau aš niekada nesu girdėjęs, kad jis kažką man uždraustų. Įdomus vyras. Reikia nueiti pas jį.

Išėjau į lauką. Pūtė silpnas vėjas. Bet man ne šalta. Turečiau nueiti nuo Trakų gatvės, kur gyvenu, iki Volkiečių gatvės pabaigos. Ten vieno namo vidiniame kieme yra laiptai į rūsį. Eidamas, aš žavėjaisi mūsų miesto grožiu. Joks rašytojas ar kūrinytis negalėjo apibūdinti vaizdo, kurį mačiau. Norėjau ilgiau mėgautis šiuo grožiu, todėl nusprendžiau užsukti į Rūdninkų gatvės skverą. Čia aš mėgstu pailsėti po sunkios dienos, pakvėpuoti grynu oru, arba ieškoti įkvėpimą. Stebuklinga vieta. Visada kyla kokios nors mintys. "Ši kartą supratau, kad niekada nepastebėjau tokio Vilniaus grožio" pasakiau pats sau. Po šių žodžių iškart išgirdau melodiją savo galvoje ir nubėgau į rūsį, kad greičiau sugročiau ją kol neužmiršau.

Rūsio garsai ir fortepijonas jungėsi į nuostabią melodiją. Tokios melodijos niekada nepakartosiu. Ji buvo tokia graži, jog pilkas ir šaltas rūsįs įgavo spalvą ir šilumą. Aš turiu sugroti šį kūrinių daktarui.

1935 m. Sausio 20 d.

Diena

Išėjau namų link pilnas džiaugsmo ir energijos. Jau įsivaizdavau, kaip Cemachas, po akimirkos apmąstymo, pradės ploti. Nepastebejau kaip užėjau į mažą Trakų gatvės kepyklėlę, kuri priklauso mūsų šeimos draugei. Nusipirkau ten duonos kepalą. Grįžęs namo, buvau apsvaigęs nuo šviežios duonos kvapo. Tačiau atmosfera namuose buvo kitokia.

Oras spaudė vis stipriau. Pasidarė labai karšta, net prakaitas nutekėjo skruostais. Aš pamačiau mamą. Ji atrodė kitaip negu ryte. Mama dėl kažko nerimavo. Jos rankose pamačiau atidarytą voką, kuriame turėjo būti laiškas. Pačio laiško iškart nepastebejau. Aš buvau kiek sutrikęs. Negalėjau susiprasti. Saulė pamažu dingo už lango. Tada mama padavė man popieriaus lapą su tekstu:

“Gerbiami ponai ir ponios,

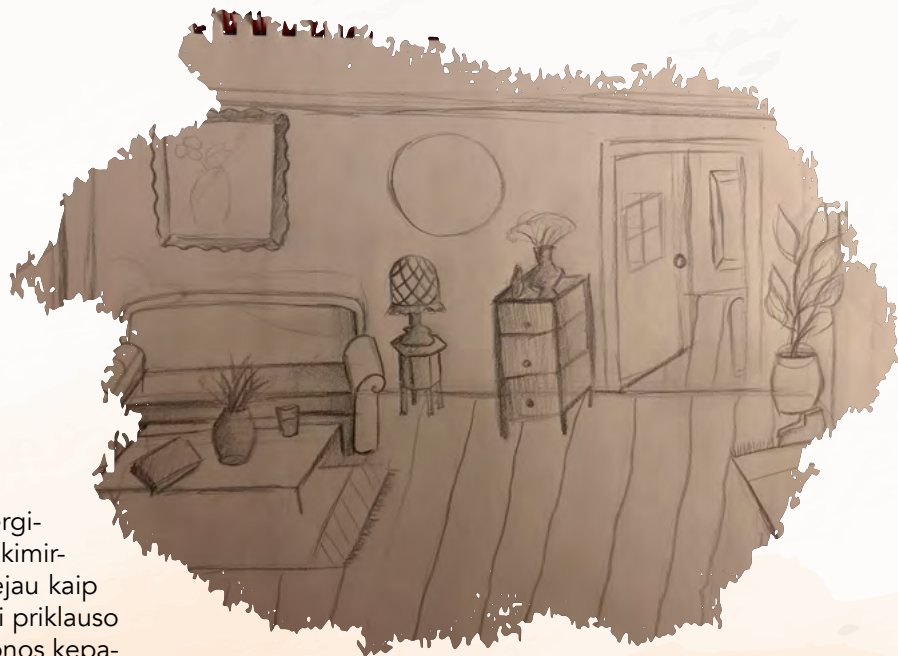
Su giliu skausmu pranešame apie Cemacho Šabado netikėtą mirtį. Ši blogybė palietė visus mus, kurie turėjome garbės ir malonumo pažinti šį nuostabų žmogų. Cemachas Šabadas ne tik buvo gerbiamas ir mylimas šeimos narys, bet ir iškilus asmuo bendruomenėje ir visuomenei.

Norime surengti laidotuves, kad atsisveikintume su Cemachu Šabadu ir prisimintume jo gyvenimą ir palikimą. Šios laidotuvės vyks...”

Pradėjo snigti. Negalėjau perskaityti to laiško iki galo. “Aš netikiu” sakiau. Man neberūpėjo niekas: nei gera nuotaika iš ryto, nei gražiausia melodija, kurios niekas daugiau neišgirs. Pasaulis tarsi griuvo po mano kojomis.

Neįmanoma aprašyti kokią svarbią dalį mano gyvenimo užėmė daktaras. Per prievartą ketinau eiti į laidotuves. Nors žinojau, kad negalėsiu žiūrėti į mirusįjį.

Nuėjęs į laidotuves, aš atsisveikinau su Cemachu Šabadu ir kartu su juo palaidojau savo pasaulį. Taip pat sužinojau, kad daktaras paliko mano savo juodą paltą. Kodėl? Kam man tas paltas? Visą likusią dieną galvojau apie daktarą. Net nepastebejau, kaip vėl atsiradau Rūdninkų gatvės skvere.

1935 m. Sausio 20 d.

Vakaras

Šalta. Jau atsirado nemažas sniego sluoksnis. Šito pilko sniego sluoksnis. Šitame pilkame skvere. Nekenčiu... Nekenčiu šios vietos. Supratau, jog visos mintys, atsirandančios galvoje čia sėdint, buvo beprasmiškos ir vaikiškos.. Šiukšlės... Niekada nemačiau čia tiek šiukšlių. Pasidarė dar šalčiau. Reikia nueiti į rūšį.

Rūsysis. Tarsi pusę gyvenimo čia gyvenu. Čia dar šalčiau negu lauke. Fortepijonas tapo mažiau skambus. Tai netrukdo man paskutinį kartą sugroti juo.

Pradėjau grot. Negalėjau suprasti grojamos melodijos. Visiškai svetimi garsai. Kiekvienas garsas trukdo kitam. Neįmanoma sugroti nieko gražaus.

Nenorėjau namo. Nenorėjau grįžti prie rutinos. Nusprendžiau pasėdėti čia dar valandėlę...

1935 m. Sausio 21 d.

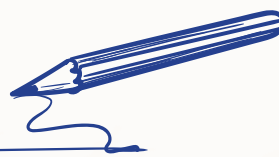
Vidurnaktis

Galvoje neliko minčių. Šaltis persmelkė kūną iki kaulų. Tėčio palte radau keista ampulę su užrašu, kuriuo negalėjau perskaityti. Tikėdamas, kad šis dalykas manęs sušildys, išgėriau. Pasaulis tapo visiškai bespalvis, kaip kinas, tik tai juoda ir balta. Kiną mačiau tik kartą, bet man patiko. Tačiau truko spalvų, kaip ir dabar. Man pasidarė taip silpnai. Akys beveik užsimerkė.

Aš puikiai žinojau, ką aš išgėriau...

Adam Voicechovskij

Viens žmogaus diena

Artūras – įdomus žmogus, jo vieną dieną paklausė :

Kas tu toks ? – paklausė jam visai nepažįstamas žmogus.

Aš esu Artūras, - tarė jis.

Papasakok, man savo vieną gyvenimo dieną, - pasakė žmogus.

Gerai, klausyk, mano vieną vienintelę dieną ir kaip aš ją praleidžiu,- Artūras atsisėdo ant medinio suolo ir pradėjo sau ramiai po nosim kalbėti. - Kaip ir minėjau, aš esu Artūras, man dvidešimt šešeri metai, lygiai po trijų savaitių man bus dvidešimt septyneri. Visada norėjau užsidirbti pinigų, bet mane vieną kartą apgavo, tad stengiausi daugiau nekišti nosies į verslą. Šiandien iš ryto atsikėliau nuo saulės spindulių, apsiprausiau ir nuėjau į sporto salę, aš esu labai sportiškas žmogus, mėgstu daug bėgioti ir žaisti tinklinį. Pasportavęs aš nuėjau į parką. Sėdėjau ant suolo ir klausiausi mėgstamos muzikos „Jazz“. Užsidėjau savo pamėgtas ausines, įjungiau muziką ir pradėjau galvoti, ką veiksiu toliau. Po valandos aš nuėjau į žydų kapines, ten aš sutikau Gaoną. Jis buvo įdomus žmogus. Kai neturėjau ką veikti, kie-

kvieną kartą mes susitikdavome mieste ir kalbėjomės apie savo gyvenimus. Man Gaonas visada buvo kaip didžiausias pavyzdys. Mes su juo tikrai labai daug kartų kalbėjomės ir vienas kitam patardavom. Taigi, Gaonas buvo tas žmogus, kuriam aš pardavinėdavau savo mamos Saros paveikslus. Šiandien jis nupirko tą paveikslą. Ir mes kartu nuėjome į Šabatą, nes šiandien buvo šeštadienis. Šabatą šventė Tolerancijos centre. Mes šventėm Šabatą, skaitėm kartu maldas vynui ir chalai ir vaikščiojom po Tolerancijos centro pastatą, matėm gražius manekenus, kurie buvo aprenkti tikrais žydų rūbais, tai tikrai buvo labai įdomus renginys. Mes su Gaonu labai gerai praleidome laiką. Taip pat dėl savo noro aš nusižiūrėjau sau keletą paveikslų. Jie buvo tokie gražūs, kad norėjau juos pagrobti, bet stengiausi susilaikyti. Paveikslai buvo labai didelės vertės, bet aš neturėjau pakankamai lėšų, kad juos nupirkčiau. Bet visada gera diena baigiasi ramia naktimi. Tad po Šabato aš atsiveikinau su Gaonu ir ramiai sau atsiguliau ant to pačio suolo ir žiūrėdamas į dangų skaičiavau žvaigždes ir užmigau.

Štai Artūro diena ir baigėsi. Jis kalbėdamas su žmogumi ir iš tikrųjų užsnūdo ir žmonės jo ilgą laiką nematė.

Daniel Epelbaum, Ažuolas Stabingis

Pavadinimas

Natanas Dekanidze buvo 23 metų šizofrenikas ir našlaitis, gyvenantis bute, pro kurio langus matėsi Lukiškių kalėjimo kiemas. Įvykiai, apie kuriuos kalbame, vyko 1990 metais. Kiekvieną rytą Natanas atsikeldavo ir žiūrėdavo pro langą į Lukiškių kalėjimo kiemą. Prie šio lango jis praleisdavo daug laiko.

Natanui labai patiko savaitgaliais nueiti į kepyklėlę ir suvalgyti aguonų bandelę, tai buvo jo mėgstamiausia vieta mieste. Ten jis galėdavo užmiršti apie savo problemas ir mėgautis mažu džiaugsmu, kurį suteikdavo šios bandelės.

Vieną dieną Natanas, besėdėdamas prie lango, sumąstė pasikalbėti su daktaro Aiskauda portretu. Jis

matė, kaip Natanas šaukia ir kalba su savimi. Daktaras suprato, kad Natanui reikia pagalbos ir pasiūlė jam gerti daug vaistų. Natanas patikėjo daktaru ir pradėjo vartoti jo skiriamus vaistus.

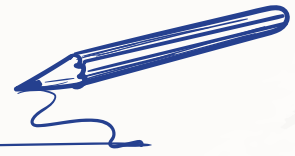
Tačiau, nelaimėi, nors Natanas tikėjosi išgyti, vaistai neturėjo pageidaujamo poveikio ir netrukus jis mirė. Jo mintyse Natanas tikėjo, kad jis buvo išgydytas, nors tikrasis rezultatas buvo priešingas.

Natanas Dekanidze liko kaip vienas iš tų žmonių, kurie nukentėjo nuo šizofrenijos ligos, tačiau jo trumpas gyvenimas atspindėjo jo viltis ir troškimus, kad būtų išgydytas.

Donis Petrėnas, Mark Šulman

Mano įprasta diena

Aš esu Mo, studijuojau Vilniaus Dailės Akademijoje, esu dvasinis žmogus ir filosofas, kuris ieško gyvenimo giliųjų prasmės sluoksnių, taip pat mėgstu išreikšti savo filosofines mintis tapydamas paveikslus.

Pasinėręs į saulės spindulius ir jaunystės svajones, išgirdau rytinį paukščių čiulbesį, kuris mane pažadino. Atsimerkdamas supratau, kad mano diena prasidėjo. Aš atsikėliau iš lovos ir pradėjau ruošti. Apsivilkau savo patogiausią dailės universiteto megztinį ir paėmiau savo dailės indelių rinkinį. Širdis plakė su kiekviena akimirka, artėjančia prie dailės pažinimo. Išėjau iš namų, praėjau pro Vilniaus Gaono statulą ir nuostabaus grožio upelį ir atsidūriau šalia universiteto vartų. Įžengiau pro universiteto vartus, jausdamasis kaip namie. Pasiekęs auditoriją, pradėjau mokytis iš talentingų dėstytojų, kurie suteikia man dvasinės stiprybės. Mūsų diskusijos apie meną ir gyvenimo prasmę skatino mano mintis ir uždegė kūrybines kibirkštis mano sieloje. Supratau, kad dailė yra ne tik piešimas ant drobės, bet ir gyvenimo interpretacija, o tai tikrai buvo mano pašaukimas.

Po įkvėpiančių paskaitų nutariau išeiti į parką, kur galiu įgyvendinti savo mintis ir pamedituoti. Nusprendžiau paimti tapybos reikmenis su savimi, nes norėjau įamžinti šio parko ramybę savo darbuose. Pamatęs atvirą dangų ir stebėdamas mėlyną, veidrodinio ežero vandenį, pasirinkau vieną iš tų gamtos kūrinų, kurie mane žavi. Pradėjau tapyti su įkvėpimu ir širdimi, stengdamasis išreikšti tai, ką jaučiu. Tapydamas aš įsivažiavau į savo kūrinį ir tarp pauzių mažiau apie

gyvenimo prasmę. Tapant mano kūnas ir siela susiliejo harmonijoje, tapo vientisi ir stiprūs. Aš buvau toks laimingas, kad gavau galimybę sukurti meno kūrinį, kuris gali išreikšti mano mintis ir jausmus. Tai buvo meditacija, atsispindinti ant drobės, o drobė buvo mano veidrodis. Pamatęs, kaip saulė leidžiasi už horizonto, supratau, kad mano įprasta diena baigiasi. Aš supakavau savo tapybos reikmenis ir paėmiau savo kūrinius, kurie tapo mano sielos ir dvasios atspindžiu. Tapydamas ir filosofuodamas išalkau, dėl to nusprendžiau pavakarieniauti Užupio picerijoje. Užsisakiau mažą picą ir kavos. Pavalgiau ir grįžau namo.

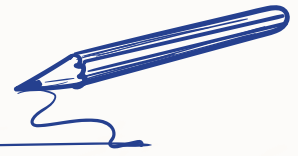
Namie nusiprausiau po šaltu dušu, išsivaliau dantis ir atsiguliau ant lovos.

Ši diena universitete ir parke suteikė man daugiau nei tik žinias apie meną ir meditaciją. Ji suteikė man vidinę ramybę ir suvokimą, kad mano pašaukimas yra būti kūrybingu menininku ir filosofu, kurio tikslas yra perteikti gyvenimo gilumą per meną. Per šią niekuo neypatingą dieną supratau, kad mano kelias yra ne tik dailės universitete ar meditavimas parke, bet visur, kur ieškau ir atrandu gyvenimo prasmę. Kasdieninė rutina tampa gyvybingais šešėliais, o kiekvienas mano žingsnis yra meno kūrinys. Mano paprastą įprastą dieną yra daugiau nei rutina - tai begalinė galimybė tapti dalyviu ir kuriančiu gyvenimą savo kiekvienu veiksmu. Po šių minčių panirau į gilų miegą.

Kad rytoj vėl pradėčiau kurti iš naujo...

Mark Nepomniašis

Geriausia mano senelio diena

Neseniai atvykau į Lietuvą pasimatyt su draugais, pažįstamais ir šeima. Pastaruoju metu vis pasiilgdavau šeimos. Pasiilgdavau mamos balso iš virtuvės, tėvo rėkimo, nes vinį ne ten įkaliau arba senelio gyvenimo istorijų. Prisimenu jis man papasakojo apie savo geriausia dieną.

Jam tada buvo gal 25 arba 26 metai, tiksliai neprisimenu. Jis tada pabudo savo bute Pilitėje, pabučiavo žmoną, padarė sau kavos ir išvedė šunį. Paprastai taip visada prasidėdavo jo penktadienis, bet staiga paskambino jo draugas, kuris pasakė, kad atsirado žmogus, kuris nori nupirkti Vilniaus Gaono portretą. Senelis tada pardavinėdavo senovinius piešinius ir portretus. Po skambučio jis apsirengė ir per 10 minučių atvyko į Šeškinės rajoną. Pardavęs portretą jis su draugu laimingai nuvažiavo į štanginę. Po sunkios treniruotės abu draugai išėjo į lauką. Lijo lietus. Jie

abu nuėjo į degalinę, nusipirkt kavos su dešrainiu, atsisėdo po pastogę ir prasidėjo jų dialogas. Jie jau tada mėgdavo prisiminti vaikystę, kaip bėgdavo nuo mokytojų iš mokyklos, sulaužydavo kėdę arba kaip po sunkios lietuvių pamokos eidavo į štanginę arba kaip su draugais kalbėdamiesi nuo Vilniaus centro nuėjo iki Trakų pilies.

Po to, kai pakalbėjo su draugu, senelis grįžo namo. Jo laukė skanią vakarienę pagaminusi jo žmona, o tiksliau, mano močiutė. Po to, kai jie pavalgė, jie drauge atsisėdo ir kartu pažiūrėjo filmą. Žiūrėdama močiute užmigo. Senelis nunešė ją į lovą, pabučiavo ją, apkabino ir užmigo. Va taip praėjo geriausia mano senelio diena.

Ir tokių dienų mano senelio gyvenime, tikiu, buvo daug...

Rokas Čebukas, Simas Gadliauskas

Pavadinimas

Abraomas, keturiolikmetis žydų vaikas, kiekvieną dieną praleisdavo Vilniuje. Jo diena paprastai prasidėdavo anksti ryte, kai saulė tebebuvo už horizonto. Jis neturėjo tėvų, tačiau buvo prieglobstį radęs šeimoje, kurią sudarė šeši vaikai ir jų tėvai. Šeima buvo nuoširdžiai priėmusi Abraomą, ir jis jautėsi tarsi vienas iš jų.

Vieną šabatą, po rytinės maldos sinagogoje, Abraomas susitiko su daktaru Cemachu. Daktaras Cemachas buvo įkūręs mažą medicinos praktiką, kuri buvo gerai žinoma tarp vietos žydų bendruomenės žmonių. Abraomas jį labai gerbė ne tik kaip gydytoją, bet ir kaip bendruomenės narį, kuris visada stengėsi padėti kitiems.

Daktaras Cemachas pakvietė Abraomą į savo kabinetą ir jie pradėjo kalbėtis. Jie kalbėjosi apie Abraomo gyvenimą, jo svajones, rūpesčius ir lūkesčius. Daktaras Cemachas buvo labai atidus klausytojas ir visada turėjo ką nors išmintingo pasakyti.

Abraomas pasakojo apie savo naująją šeimą, apie jų suteiktą prieglobstį ir meilę, kurią jis gavo. Jis taip

pat pasakojo apie savo svajones tapti mokytoju ir padėti kitiems, kaip padėjo jam jo naujoji šeima ir draktaras Cemachas.

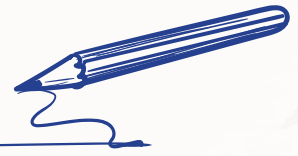
Daktaras Cemachas klausėsi Abraomo ir palaikė jo svajones. Jis patarė Abraomui mokytis, kuo daugiau sužinoti apie pasaulį ir niekada nepamiršti, kad jo potencialas yra begalinis.

Šabatas baigėsi, ir Abraomas grįžo namo pas savo naująją šeimą. Jo širdyje liko daktaro Cemacho žodžiai ir jis jautėsi stipresnis ir pasiryžęs kovoti už savo svajones.

Tą vakarą Abraomas su šeima sėdėjo prie vakarienės stalo. Jo naujasis tėvas pasisakė, kad jis yra tikras žydų vaikas ir kad jie visi yra jo šeima. Abraomas jautė, kad jis turi namus, šeimą ir bendruomenę, kuri jam rūpi ir palaiko jo svajones. Jis suprato, kad, nepaisant sunkumų ir išbandymų, yra žmonių, kurie jį myli ir priima tokį, koks jis yra. Abraomas užmigo su šypsena veide, jausdamas dėkingumą už viską, ką turėjo, ir su pasiryžimu dar kartą susitikti su daktaru Cemachu, kad pasidalintų savo pažanga ir naujais iššūkiais.

Dina Perelman, Birutė Petraitytė, Ditė Ščiukinaitė

Pavadinimas

Atsibudau. Gaivus vėjelis, pučiantis man į viršugalvį, lengvai kedeno plaukus. Jaučiau, jog rytas dar anks-tyvas. Gulėjau užsimerkusi dar keletą minučių, nenorėdama lipti iš šiltų, dar nuo vakar vakaro apelsiniais kvepiančių patalų. Pro atidarytą langą girdėjosi tik čiulbančių paukštelių garsai. Mašinos ir jų vairuotojai dar mėgavosi likusiu pusvalandžiu ar valanda saldaus miego. Vėl išaušo pirmadienis. Man pasisekė - prasidėjo atostogos.

Išlipus iš lovos akimis permečiau savo mylimą palėpę. Senų knygų krūva, dovanota senelės, kurių dar neprisiverčiau perskaityti. Šviesiomis, rusvos spalvos gėlytėmis išmarginti tapetai, apkrauta rūbais, prie lovos pastatyta kėdė, komoda su įvairiais raštais išmargintomis durimis, priklausiusi mano prosenelei. Savo gyvenamą kampelį mylėjau labiau už viską. Jis buvo ne tik mano mėgstamiausia vieta, bet ir šuns Lito. Litas – mano geriausias draugas, priglautas iš prieglaudos. Mes niekad neišsiaiškinome tikslios jo veislės, bet jei turėčiau spėti – manyčiau, jog yra belgų aviganiaus ir retriverio vaikas. Jo guoliukas gulėjo prieš langą. Vasaros rytais saulė stipriai kaitindavo ir Litas nepraleisdavo progos pasidžiaugti saulės dovanuojama šiluma.

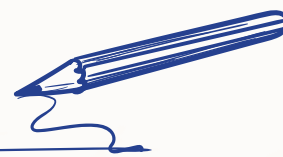
Iš komodos išsirinkau baltas kelnės bei rausvus marškinėlius, su gražiomis perlamutrinėmis sagom. Man apsirengus iš virtuvės atbėgo Litas. Žinodamas, jog laikas pasivaikščiavimui iš laimės strikinėjo aplink

mane. Kartu nusileidome žemyn. Užsegus pavadėlį atidariau duris ir išėjome pasivaikščioti mūsų įprastiniu maršrutu.

Litas visada pasižymėjo savo smalsumu, bet šandien buvo ypač susidomėjęs įvairiais kvapais. Kaip bebūtų keista, mums beeinant, jis mane nutempė visiškai kitu keliu nei buvome abu įpratę. Aš nesu pati aukščiausia mergina ir jėga nepasižymiu, todėl išlankyti Litą nepargriuvus buvo nelengva. Pasukome į kairę. Greitu žingsniu, tempiama šuns, net nepastebėjau, kur atsiradau. Tiesiai prieš mane buvo Gaono paminklas. Apstulbau. Negalvojau, jog buvau taip toli nuo namų. Telefonas gulėjo paliktas namuose, tad senamiesčio gatvelėmis atgalios ėjau atsargiai ir susikaupusi sekiau praeinamas gatves. Po keleto minučių radau pažįstamą vietą – Cemacho Šabado garbei pastatytą paminklą. Su klase ne kartą ėjome pro šalį, tad likusį kelią namo gerai žinojau.

Grįžusi namo išprausiau tankų Lito kailį, daviau skanėstą bei įkroviau nemažą pusryčių porciją. Pamaitinus mylimiausią savo draugą, išsiviriau avižinės košės ir ją pagardinau vyšnių uogiene. Supratau, jog pagaliau atėjo laikas pradėti skaityti močiutės dovanotas knygas, juk jai jos buvo tokios vertingos. Užlipusi laiptais ir rankoje laikydama indą su koše išsirinkau man į akį labiausiai kritusią knygą ir atsėdusi ant lovos įnikau ją skaityti...

Pavadinimas

Vieną vasaros dieną miesto priegose susitiko du draugai - Igoris ir Vytė. Jie nuolat įsitraukdavo į įvairias nuotykių kupinas situacijas, o šįkart jų dėmesį patraukė gandai apie paslaptinę Torą, užkastą senose žydų kapinėse. Nei Igoris, nei Vytė nepasidavė šiai žavesio ir paslapties kupinai istorijai ir nusprendė išsiaiškinti, ar tai tiesa.

Priešaušrio metu, kai miestas dar skendėjo tyloje, jie susikrovė kuprinę su priemonėmis, pasirengę atrasti šią legendinę Torą. Išsinuomojo detektorių, žemėlapių ir pradėjo ieškoti kelionės pradžioje pažymėtoje vietoje. Keliaudami per kapines, jie išsiskyrė, kad galėtų išžvalgyti kuo didesnę teritoriją.

Igoris, sekdamas žemėlapyje pažymėtomis žymėmis, atrado seno pastato pamatus, kurie turėjo būti arti užkastos Toros. Jis nusprendė atidžiai ištyrinėti aplinkui esančius paminklus, tikėdamasis surasti slepiamą senąją knygą. Vytė tuo metu priekyje mėgino rasti požymių, galinčių padėti jų paieškomis.

Po ilgų valandų, kurias jie praleido tuščiai ieškodami, Vytė staiga išgirdo įdomų garsą iš šalia esančio krūmo. Įdėmiai įsižiūrėjusi, ji pastebėjo blyškų aukso švytėjimą. Širdis jai pradėjo plakti iš nerimo ir džiaugsmo. Vytė pasilenkė ir aptiko senovinę, iš tikrųjų puikios išpūstos formos Torą.

Tuo metu Igoris, besidomintis šalia esančiu paminklu, pajuto, kad Vytė kažką randa. Jis pasikvietė merginą, ir kartu jie apžiūrėjo šią paslaptinę kupiną grožį. Tai buvo nuostabi iš senų amžių išlikusi rasta Tora su įspūdingomis detalėmis. Jie buvo tikri, kad tai yra ta pati legendinė Tora, kurios jie ir ieškojo.

Pilni džiaugsmo ir susijaudinimo, Igoris ir Vytė nusprendė pasidalyti šiuo atradimu su kitais ir išnešti Torą iš kapinių. Jie ėmė Torą atsargiai ir padėjo ją į specialią dėžę, kad užtikrintų jos saugumą.

Atėjo diena, kai jie nusprendė pristatyti Torą viešai. Vietos muziejus, sužinojęs apie šią paslaptinę radinį, sutiko juos priimti ir išnagrinėti legendinę retenybę. Buvo surengtas įspūdingas susitikimas, kuriame dalyvavo įvairūs istorikai, archeologai ir meno ekspertai.

Specialistai buvo sužavėti šio šedevro. Jie apklausė Igorį ir Vytę apie Toros radimo aplinkybes ir jos buvimo vietą. Ekspertai patvirtino, kad tai tikrai yra senovinė Tora, kuri buvo prarasta daugelį metų ir buvo laikoma pradingusia.

Igoris ir Vytė buvo pagerbti už savo pastangas ir sąžiningumą, pranešę apie atradimą ir perdavę Torą muziejui. Jie gavo iškilmingą padėką už savo indėlį į istorinio teisingumo atstatymą ir puikiai pasirodė kaip tikri piliečiai.

Tokia buvo Igorio ir Vytės nuotykių istorija, kuri prasidėjo nuo gandų apie užkastą Torą senose žydų kapinėse. Jų ryžtas ir tikėjimas vedė juos į nepaprastą atradimą, o jų sąžiningumas ir pasidalijimas su kitais tapo svarbiais veiksniais, prisidedančiais prie kultūrinio paveldo išsaugojimo.

Tai tik dar vienas Igorio ir Vytės pasiekimas, kuris pademonstravo jų nuotykių dvasį ir gebėjimą rasti neįkainojamų vertybių.

Anatolijus Michaliovas

Gydytojo Bogdzevičiaus gyvūnai

PASAKOTOJAS. Aš čia visai neseniai buvau atsikrausęs į Vilnių, į tokį mažiuką rajoną, kuris vadinasi Jeruzalė. Sovietmečiu Verkiais jį vadino, kad religinių nuorodų išvengtų. Nusprendžiau po mišką pasivaikščioti, tame miške dar yra mažas upelis su tiltuku per jį, tvenkinys ir namelis, kur gyvena labai piktas šuo. Niekada ten nėjau, baisu labai. Tai vieną kartą bevaikščiodamas užkopiau į kalvelę, o ten – kokios trys gatvelės su namais. Supratau, kad namai yra tikrai seni ir kad kažkada ten buvo didžiulis kaimas – tai ir nusprendžiau paieškoti informacijos apie jį. Labai ilgai ieškojau – mažai informacijos beliko, bet tada radau vieną seną carinių laikų žemėlapi, kur dabartinio rajono vietovėje buvo parašyta „Jerozolimka“. Supratau, kad tai yra mano šansas sužinoti kažką nauja. Ir štai taip prasidėjo mano kelionė į praeitį.

1890 metai. Saulėta vasara. Giroje, netoli didelio kryžiaus, kuris stovėjo dabartinio Santariškių žiedo vietoje. Sovietmečiu buvo nugriautas.

GYDYTOJAS BOGDZEVIČIUS. Klausyk, vėl tas vietinis girtuoklis iš tos savo smuklės tiesiai į mano namus pateko apsinuodijęs. Jau užkniso, žinok. Galvojau, kad bent šiandien pailsėsiu, nueisiu prie didelio kryžiaus, po to į Kalvarijas pasimelsti ir prie tvenkinio pailsėti, bet ne – vėl reikia gydyti kažkokį girtuoklį, kuriam jo sveikata ir jo gyvenimas, man atrodo, išvis nėra svarbūs.

Gydytojas Rutkovskis (juokiasi). Na, klausyk, gerai, kad aš atskirą ligoninę padariau, tai man bent jau mokėti

už gydymą reikia, tai pas mane niekas nevaikščioja, o pas tave, kai tik kokia slogelė ar dar kokia nesąmonė, tai iš karto. Ir atsisakyti nelabai sąžine leidžia, a ne? (nusiramina). Klausyk, kodėl tu sau atskiros ligoninės nepadarai?

GYDYTOJAS BOGDZEVIČIUS. Tai kad atskirą pastatą turėti pinigų reikia, o aš tik pora kopeikų uždirbu.

GYDYTOJAS RUTKOVSKIS. Tai o kodėl? Puikus gi daktaras esi.

GYDYTOJAS BOGDZEVIČIUS. Nes kai kas ima už gydymą pinigus atskirame pastate. (pradedą juoktis). Klausyk, aš tuoj grįšiu, reikia duoti tam girtuokliui vandens su citrinom atsigerti. Ir per galvą pliaukštelėti. Jau kelintą kartą pas mane ateina!

GYDYTOJAS RUTKOVSKIS. Eik jau, eik, lenke.

GYDYTOJAS BOGDZEVIČIUS. Klausyk, kam jau kalbėti- pats žydas esi.

Abu nueina skirtingom kryptim.

PASAKOTOJAS. Iš karto norėčiau patikslinti, kad smuklė buvo tų laikų kaimo baras, o kopeika carinės Rusijos centas. Na, visi Bogdzevičių mylėjo, ir gydė jis nemo-kamai. Rutkovskį irgi aišku mėgo, bet jis visgi pinigus imdavo. Juolab, Bogdzevičius dar gydė ir gyvūnus.

Bogdzevičiaus namuose.

IŠSIGANDUSI MOTERIS SU ŠUNIM. Ir vėl tam mano šuniui negerai. Pykina, kartais vemia, atrodo, kad visada karšta jam. Prašau, pasakykit, ką man daryti?

GYDYTOJAS BOGDZEVIČIUS. Gi sakiau, kad gripas. Turėtų praeiti, vandens duokit, pieno kartais, būtinai šilto... Į vandenį citrinos prilašinkit truputuką. Ir kuo dažniau prauskit!

IŠSIGANDUSI MOTERIS SU ŠUNIM. Ne, čia tikrai ne gripas, jis jau gripu persirgdavo ir jam labai lengvai buvo, iš karto pagydavo, o dabar...

GYDYTOJAS BOGDZEVIČIUS. Tai gal tiesiog stadija sunkesnė... Nelabai žinau, kuo dar galiu padėti.

IŠSIGANDUSI MOTERIS SU ŠUNIM. Prašau...

GYDYTOJAS BOGDZEVIČIUS (*liūdna*). Pažiūrėsim, pasistengsiu padėti.

PASAKOTOJAS. Tuo metu ir žmogus, juolab kaime, nelabai kam rūpėjo, o šuo... Labai geros širdies buvo žmogus.

Rutkovskio namuose.

GYDYTOJAS BOGDZEVIČIUS. Nelabai žinau, ką daryti, nelabai žinau, kuo jai galiu padėti, bet ir gaila jos.

GYDYTOJAS RUTKOVSKIS. Oi, kiekvieną dieną ir žmonės miršta, ir gyvūnai. Negalima tau daktaru dirbti, jei toks jautrus esi.

GYDYTOJAS BOGDZEVIČIUS. Ir tai man sako žmogus, kuris dėl kopeikos prarastos praranda kartu ir sąmonę? Nejuokauk.

GYDYTOJAS RUTKOVSKIS. Eik tu po velnių, man reikia valgyti.

GYDYTOJAS BOGDZEVIČIUS. Tai kad bažnyčioje prie Kalvarijų visą laiką maisto nemokamo duoda. Ir duonos duoda, ir košės, pieno, vandens. Sriubą su žuvim.

GYDYTOJAS RUTKOVSKIS. Kur šioje šalyje išvis jie kaimui žuvies rado?

GYDYTOJAS BOGDZEVIČIUS. Ačiū Dievui, pas mus yra upelis ir tvenkinys, kur ją ir gaudo. O jeigu nueisi porą kilometrų nuo kaimo, tai ten ir Cedrono tvenkinys bus, ir Gulbinų ežeras, didelis toks. Su šeima, kai laiko laisvo yra, nuvažiuojam ten su arboniuku.

GYDYTOJAS RUTKOVSKIS. Ką? Tai tu dirbi visiškai nemokamai, o arbono bilietui pinigų pakanka? Nenušišnekėk.

GYDYTOJAS BOGDZEVIČIUS. Gi retai labai, gal kartą per metus.

PASAKOTOJAS. Arbonais tada vadindavo šiuolaikinius autobusus. O Rutkovskio nuostabą labai suprantu, bilietai arbonams buvo labai brangūs – vienas bilietas kainavo net 50 centų. Didelis duonos kepalas, palyginus, kainavo tik 14 centų. Oi, ir išsivystęs čia buvo kaimas! Ir baras, ir autobusai, klinika... Ir mokykla čia buvo, kurią lankė ne tik tuometinės Jeruzolimkos (taip vadinosi kaimas) gyventojų vaikai, bet ir Bojarų (dabartinių Bajorų), Prošyškių (dabartinių Prašiškių), Oškincovo, Kšižakovo (deja, abu kaimai neišliko) ir Fabjaniškių (dabartinių Fabijoniškių) kaimų vaikai. Kalvarijų ten irgi eidavo, Baltupių irgi...

GYDYTOJAS BOGDZEVIČIUS. Klausyk, o gal šiandien vietoj ežero nuvažiuosiu į senamiestį?

GYDYTOJAS RUTKOVSKIS. Seniai reikėjo, pailsėk jau.

GYDYTOJAS BOGDZEVIČIUS. Nepailsėti, o pasitarti su Cemachu Šabadu, pasiteirausiu dėl to šuns. Gal jis kažką žinos.

GYDYTOJAS RUTKOVSKIS. Tu rimtai?

GYDYTOJAS BOGDZEVIČIUS. Na, ne tik dėl šuns, šiaip įdomu...

GYDYTOJAS RUTKOVKIS. Tu rimtai...

GYDYTOJAS BOGDZEVIČIUS. Eisiu jau.

PASAKOTOJAS. Na, ir nuvažiavo jis į tą Vilnių. O tuo metu jis buvo labai mažas – tik Senamiestis, Šnipiškės (ir tai tuo metu neseniai prijungtas), Antakalnis, Užupis ir Paupys. Tas pats Žvėrynas buvo prijungtas tik 1901 m., o prieš tai buvo priemiestis.

CEMACHAS ŠABADAS. O, sveikas, seniai matytas! Tai kaip ten kaime pas tave, nieko naujo?

GYDYTOJAS BOGDZEVIČIUS. Pačiam kaime tai ne, tik viena moteriškė atėjo, labai įdomus atvejis.

CEMACHAS ŠABADAS. Koksai ten atvejis?

GYDYTOJAS BOGDZEVIČIUS. Na, buvo tokia moteriškė, kuriai ten su šuniu kažkas atsitiko. Galvojau, gripas, bet ten kažkas blogesnio.

CEMACHAS ŠABADAS. Ir tu dėl to atvažiavai pas mane?

GYDYTOJAS BOGDZEVIČIUS. Labai jau įdomu, kas ten galėjo atsitikti.

CEMACHAS ŠABADAS. Ir kodėl gi būtent pas mane?

GYDYTOJAS BOGDZEVIČIUS. Tave gi visas miestas žino.

CEMACHAS ŠABADAS (*juokiasi*). Na, o tave visas kaimas. (rimtėja.) Bet vis dar labai yra keista, kad tu rimtai iš kaimo į miestą važiavai tik dėl to.

GYDYTOJAS BOGDZEVIČIUS. Nesinori šanso prarasti. Juk dažniausiai čia ateina girtuokliai visokie.

CEMACHAS ŠABADAS. Na, gerai jau, užsakysiu sau arboną ir nuvažiuosiu.

GYDYTOJAS BOGDZEVIČIUS. Ačiū tau.

CEMACHAS ŠABADAS. Tik man reikia viena vaikinuką sergantį iš pradžių aplankyti, jau pasižadėjau, tai kokią dieną gali užtrukti.

GYDYTOJAS BOGDZEVIČIUS. Na, tikėkimės, kad nieko nenukens.

PASAKOTOJAS. Na ir praėjo ta dienele. Beveik visą dieną Bogdzevičius laukė arbono, po to važiavo. Šabadui jo laukti nereikėjo, labai jau jis buvo gerbiamas, tai kai valdžia sužinojo, kad jam reikia važiuoti – iškart jį nusiuntė. Visgi Vilniuje gyveno ir daug ką nemokamai gydė... ir visuomenės veikėjas garsus buvo.

Vėl girioje.

GYDYTOJAS RUTKOVKIS. Na ką, sugebėjai jį įtikinti?

GYDYTOJAS BOGDZEVIČIUS. O taip.

GYDYTOJAS RUTKOVSKIS. Derybų meistras, blemba, aš negaliu susitarti dėl to kad man pinigų klinikos atnaujinimui duotų.

GYDYTOJAS BOGDZEVIČIUS. Tai ar tu tikrai juos klinikai išleisi ar kam?

GYDYTOJAS RUTKOVSKIS. Oi, eik tu po velnių. Čia greitai Kalvarijų bažnyčioje nedidelis koncertas bus, geriau pasakyk, kokį man galstuką uždėti.

GYDYTOJAS BOGDZEVIČIUS. Žalią. Prie tavo girto veido puikiai tiks.

GYDYTOJAS RUTKOVSKIS. Ir tu po to draugu dar vadiniesi. Eik tu, žinai, kur?!

GYDYTOJAS BOGDZEVIČIUS. Gerai, gerai tyliau. Vis tiek skirtumo nėra, girtas susimuši ir suplėšysi jį.

GYDYTOJAS RUTKOVSKIS. Visų pirma, suplėši, o ne suplėšysi, visų antra – eik velniop.

PASAKOTOJAS. O juk dabartinėje Kalvarijos bažnyčioje iš tikrųjų rengdavo koncertus. Ir dabar ta bažnyčia stovi. Ir kapinės, ir net didelis pažintinis takas su koplyčiomis ir malūnu. Graži gi čia vieta. Deja, sovietmečiu itin daug koplytėlių buvo nugriauta, bet bent porą paliko...

Iš Vilniaus atvažiuoja Cemachas Šabadas

CEMACHAS ŠABADAS. Rodyk tą savo šunį ir moterį.

GYDYTOJAS BOGDZEVIČIUS. Ačiū, kad atvažiavai, kolega (pauzė.) Jo-jo, einam, aš parodysiu. Ji yra vienuolė, tai gyvena mažame mediniame pastate prie manęs. Einam užeisim, jei šuo dar gyvas.

IŠSIGANDUSI MOTERIS. O, pagaliau! Ateikit čia, jam jau visai blogai...

GYDYTOJAS BOGDZEVIČIUS. Va...

CEMACHAS ŠABADAS. Iš tikrųjų į gripą panašu, kas čia dar gali būti.

IŠSIGANDUSI MOTERIS. Neįsivaizduoju... Jūs gi daktaras, geriausias Vilniuje, juk galit gi kažką padaryti.

GYDYTOJAS RUTKOVSKIS. Oo, atpažino geriausią gydytoją ir net nepasisveikino...

GYDYTOJAS BOGDZEVIČIUS. Užsičiaupk!

CEMACHAS ŠABADAS. Tavęs čia iš vis niekas nekviatė.

GYDYTOJAS BOGDZEVIČIUS. Eik velniop.

GYDYTOJAS RUTKOVSKIS (nusijuokdamas). Gerai, gerai, tyliau ir einu... (išeina).

CEMACHAS ŠABADAS. Gal ūminis bronchitas? Truputuką kitaip gydomas.

GYDYTOJAS BOGDZEVIČIUS. Gal...

CEMACHAS ŠABADAS. Jūs jį gerai maitinat?

IŠSIGANDUSI MOTERIS. Bandau, bet neišeina. Aš ne tas medikas, net vardo jo nenoriu sakyti, kuris iš visų šaiposi ir nerealius pinigus ima...

CEMACHAS ŠABADAS. Reikia maitinti geriau.

GYDYTOJAS BOGDZEVIČIUS (pritardamas). Reikia, reikia...

CEMACHAS ŠABADAS. Žinote, kas yra imunitetas?

IŠSIGANDUSI MOTERIS. Žinau...

CEMACHAS ŠABADAS. Blogas maitinimasis labai blogai imunitetą veikia. Čia gi labai didelis miškas yra, ne miestas. Einame kartu uogų priskinsim ir ramunėlių žiedų. Pamaitinsim, o iš žiedų pabandysim arbatos padaryti. Niekada nebandžiau dar šunims arbatos duoti, bet bus tikrai geriau. O mano kolega Bogdzevičius prižiūrės šuniuką.

IŠSIGANDUSI MOTERIS. Einam, einam...

GYDYTOJAS BOGDZEVIČIUS (kreipdamasis į šunį). Na ką, tai draugausim?

Miške. Netoli telkšo Verkių ežerėlis ir tvenkinukas. Tvenkinyje daug žuvies, yra pora gulbių.

CEMACHAS ŠABADAS. Tai mano kolega sakė, kad esi vienuolė.

IŠSIGANDUSI MOTERIS. Taip. Ir maitinu nemokamai žmones bažnyčioje.

CEMACHAS ŠABADAS. Iškart kai jis, na, Bogdzevičius papasakojo apie jūsų šunį, supratau, kad labai geros sielos žmogus esi.

IŠSIGANDUSI MOTERIS (sumišusi). Na...

CEMACHAS ŠABADAS (pertraukdamas). O, žiūrėk, va, matau uogelių. Tokios juodos, neatsimenu pavadinimo, bet tikrai tokios tinka šuniui. Jomis vilkai maitinasi, kai mėsos nėra. Dėl to jie tokie sveiki, energingi. Dideli ir stiprūs, aišku, dėl mėsos, bet be uogų nebūtų nei dideli, nei stiprūs, nei vikrūs... (paūžė). Geriau tavo šuniui bus, aš pasistengsiu jam padėti.

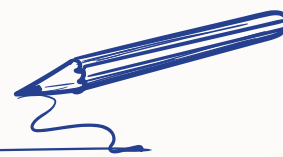
IŠSIGANDUSI MOTERIS (labai linksmai, atsikvėpusi). Ačiū tau labai. Tau būtinai kada nors pastatys kokį nors paminklą, kur tu stovi su mergyte...

CEMACHAS ŠABADAS (juokiasi). Nu-nu. Tu dar pasakyk, kad apie mane dar kokią nors knygelę vaikams padarys.

PASAKOTOJAS. Ir iš tikrųjų taip nutiko! Daugelis mano, kad būtent jis, Dekanas Šabadas, tapo „Gydytojo Aiskauda“ prototipu. Ir paminklą jam pastatė. O kaimas vis dar yra. (garsiai). Jis vis dar stovi! Pirmąkart kaimas buvo paminėtas dar ATR laikais, tai jau daugiau nei 220 metų. Siaubas! Daug įdomių istorinių faktų ten yra. Ir bažnyčioje iš tikrųjų rengdavo koncertus, ir smuikleje (bare) girtuokliai susirinkdavo ir apsinuodydavo. Buvo 3 labai dideli namai. 2 mūriniai ir vienas medinis. Matyt, ten gyveno tas Rutkovskis ir bajorų šeimos. O Gydytojo Bogdzevičiaus namo vietoje dabar stovi, jsvaizduokit, tikra veterinarijos klinika! O mediniuose nameliuose prie tų prabangių, didelių namų gyveno vienuoliai, tokie, kaip ta „išsigandusi moteris“. Gyveno žmonės tais laikais labai gerai – beveik kiekvieno namo šeimininkas turėjo daržą. Taip pat pasitaikydavo ir verslininkų. A, ir dar pamiršau paminėti, biblioteka čia irgi buvo! Na, o ką galiu pasakyti apie Bogdzevičių ir Šabadą – mažai tokių gerų žmonių beliko. Užtat tokių, kaip Rutkovskis buvo pilna visada.

PAVADINIMAS?

Ši istorija prasideda normalią paprastą dieną. Vieną vakarą, o gal jau ir naktį, iš draugų vakarėlio ėjo mergina vardu Agota, ji buvo šiuolaikinė aštuoniolikmetė, jai patikdavo Lina į vis ir leisti laiką su savo draugais. Mergaitė manė, kad ir šis grįžimas namo bus toks pat kaip visada, bet įklydo...

Beeidama ji pamatė kapines ir nusprendė jas aplankyti. Apžiūrinėdama kapus, paminklus, skaitydama užrašus ji atkreipė dėmesį kapa, kuris priklausė Don Kichotui. Mergaitė perskaičius šį vardą nieko nesitikėjo, bet staiga iš kapo išlindo Don Kichoto šmėkla. Mergaitė net negalėjo pajudėti iš siaubo ir netikėtumo. Pamatęs, kad Agota yra išsigandusi, Don Kichotas ją bandė apraminti dainuodamas, bet įsitikinęs, kad nieko iš to nebus, nusprendė jai papasakoti savo istoriją. Don Kichotas jai pasakojo, kad jo lai-

kais gyvenimas buvo kitoks: senesni pastatai, kitaip besielgiantys vaikai, kitokia gyvenimo aplinka. Taip pat Don Kichotas mergaitei papasakojo apie savo buvusią draugę ir kad ji buvo labai panaši į Agotą. Taip pat pasakojo, kaip Don Kichotas su ja kartais eidavo žvejoti ir kaip jie pagaudavo daug žuvis. Taip pat papasakojo, kaip su ta drauge jis eidavo pasivaikščioti po mišką, kaip su savo drauge rašė daugybę kūrinių. Galiausiai Don Kichotas pamatęs, kad mergaitė šiek tiek apsiraminė, padėjo jai, kad jo išklaustė ir pradingo.

Mergaitė nustebusi negalėjo patikėti, kas šį vakarą nutiko. Ji atsisveikino su Don Kichoto kapu ir išėjo iš kapinių. Beeidama ji vis galvojo, ar atėjusi čia kitą vakarą ji dar kartą susitiks su Don Kichotu, bet, kaip sakoma, pats laikas tai ir parodys.

Jokūbas Davidavičius

Viena streiko diena

Aš atsikėliau, gal geriau būtų sakyti, buvau pakeltas, anksti ryte, kokią ketvirtą, penktą, nesu tikras, buvo mano eilė stebėti, ar ateina žandarai. Mes jau antrą dieną okupuojame mūsų tekstilės fabriką. Mes turime būti atsargūs, jeigu nestebėsime mus lengvai galės numalšinti taip pat, kaip numalšino Rygos darbuotojus sausj. Kartu su manimi, sėdėjo mano draugas Simonas Dubnovas, jis buvo jau žymus Bundo narys ir vienas iš šio streiko organizatorių. Mes jau buvome gerai susipažinę, jis, kadangi mano namą per ypač žiaurų pogromą sudegino kažkokie monarchistai, leido man pagyventi su juo. Aš jam niekada neturėjau, kaip atsidėkoti, bet jis man užtikrino, kad jam nieko panašaus ir nereikėjo. Mes kartu sėdėjome ten jau ilgą laiką, nieko nesakėme viens kitam - neturėjom noro. Aš tada atsiverčiau paskaityti jau ilgai mano neperskaitytą Hegelio „Dvasios fenomenologiją“. Niekada man Hegelis nepatiko, bet jaučiau, kad turėjau būtinai tą knygą perskaityti, kad geriau suprasčiau ir Marksą, ir Nyčę. Net nepabaigęs vieno puslapio aš nusprendžiau sustoti. Niekaip man nepasiseks jos perskaityti. Aišku, galbūt jau ir nebereikės, mane vėl pašaukė kitas darbuotojas,

kuris turėjo užimti mano postą. Aš vėl galėsiu nors bent kažkiek pamiegoti.

Atsikėliau tada tik devintą valandą, kai prasidėjo streiko komiteto susirinkimas ir kiekvienas streike aktyvus darbuotojas turėjo jame dalyvauti. Komitete mes turėjome nuspręsti, ką mes darysime toliau ir kaip mes tai darysime. Aišku, daug darbuotojų buvo Bundo narių ir jie visi turėjo vieną ir tą patį tikslą: tęsti streiką tol, kol caras nuspręs sutikti su Eserų, RSDLP ir kitų parijų norais surengti dūmą ir paversti Rusiją konstitucine monarchija, nors tai buvo pagrindinis tikslas, mes taip pat siekėm gauti daugiau autonomijos ir teisių žydams. Aišku, tik Bundo nariai buvo susitelkę į žydiškas problemas, kiti ddarbuotoja: lietuviai, lenkai, rusai, buvo labiau susirūpinę dėl pagrindinio mūsų iškelto tikslo, bet iš vienos ar kitos pusės girdėdavai ir kitų, ypač lietuvių, tautinių klausimų ir norų. Buvo taip pat pakankamai daug anarchistų ar kitų radikalesnių komunistų, kurie išvis norėjo nuversti monarchiją ir suteikti visą galią darbuotojų taryboms, bet po intensyvių diskusijų visi supratome, kad kol kas tas tikrai neįvyks. Nenuosta-

bu, kad žydų aplinkoje daugiausia žmonių sutiko su Bundo norais. Pats aš visą laiką tylėjau, nežinojau, ką sakyti, nemaniau, kad mano nuomonė buvo verta išsakymo, bet giliai savo širdyje jaučiau, kad reikėjo kažką pasakyti, bet nors išsižiojau, jokio garso neišėjo. Atrodė, kad mano balso stygos susipynė. Aš nė garso negalėjau išstarti. Visi į mane pradėjo žiūrėti. Išsigandęs užsimerkiau. Aplinkiniai stebėjosi, bet nieko nesakė, komitetas jau baigėsi ir aš jau praradau šansą kažką pasakyti.

Taip nieko nepadaręs grįžau prie barikadų. Ten buvo dar keli pažįstami veidai: Zilbermanas, senas tėvo draugas, su kuriuo susipažinau sinagogoje, Azimovas, vienas draugas, su kuriuo susipažinau vaikystėje, ir Malkinas, partijos narys, kuris man padėjo gauti uždraustas knygas. Neradęs niekur kitur vietos aš atsisėdau prie jų. Jie jau kažką diskutavo:

Nu tie Bundiečiai, jie tiesiog social-demokratų šunys, nieko taip mes nepasieksime, jei pasiklausime tikrai partija,- tarė Azimovas

O ką kito sisiūlai? A...?- sarkastiškai paklausė Malkinas

Mums reikia tiesioginės liaudies galios, užteks tų atstovų! Mūsų tikslas revoliucija, ar ne taip? Ar mes norime emancipacijos, ar ne? Mes tiesiog iškeisime carą į partiją ir taip nepilnai! Mums reikia prašyti daugiau, dar daugiau, aš tau sakau!

Mes tave supratome, tu pakvaišęs anarchiste,- jau senas Zilbermanas įstarpė į pokalbį.

Aš iš tavo nacionalistinės burnos nieko nenoriu girdėti!

Kas čia buvo, kad jūs taip grubiai kalbat viens su kitu?- jau aš prabilau ir jie visi pažiūrėjo į mane. Mačiau, kad jie mane pastebėjo tik dabar.

Įsivaizduoji, Zilbermanas pasisakė už sionizmą, šis senas šuo! Dabar aš supratau, kodėl tarp Azimovo ir Zilbermano kilo tokia įtampa. Azimovas aršus anti-sionistas, be to, grynakraujis anarchistas. Malkinas turbūt irgi priešiškas Zilbermanui, nes Bundas visą laiką buvo priešiškas sionizmo idėjai, o Malkinas visa širdimi atsidavęs partijai.

Čiaupk burną, mažvaiki! Eik tu į tą savo universitetą, apie kurį jau taip mėgsti kalbėti, kas žino, gal ten pradėsi mąstyti!- buvo matyti, kad Zilbermanas nebegalėjo suvaldyti savo pykčio.

Azimovai, tu visa tai pradėjai. Kam tau dabar, streiko metu, bandyti ardyti mus iš vidaus. Puikiai žinai, kad be partijos organizacijos mes nebūtume čia, nė vienas šių metų streikas nebūtų buvęs pradėtas be partijų. Ar tai būtų RSDLP, ar PSR, ar net mūsų Bundas. Jau mūsų tikslas buvo nuspręstas per šio ryto komiteto susirinkimą, mes tęsime streiką iki numalšinimo arba dūmos sukvietimo, - Malkinas kaip visą laik išlaiko ramų balsą.

Nežinau, aš sutinku su Azimovu. Net jeigu mes balsuosime dūmoje, kaip tai mums padės? Caras savo noru neatsisakys karūnos ir tikrai nesiruoš valdžios atiduoti dūmai. Ir kas sakė, kad tai mūsų tikslas, tai Bundo tikslas, partijos tikslas, ne mūsų, - pagaliau pasakiau savo nuomonę.

O tu man pasakyk, kai mes nužudysime carą, ką tada darysime? Monarchija taip lengvai nepasibaigia, tai yra institucija, kurią galime pribaugti tikrai institutiškai ir mes gausime tą institucinę galią su dūma per partiją.

Azimovas sėdi tylus, visi laukia, kol jis kažką pasakys, bet taip ir nieko jis nepasako. Tik nueina ir sau kažką sumurma:

Jei tu bandysi ją sunaikinti instituciškai, institucija vis tiek išliks, ji tik pakeis savo pavidalą.

Aš seku jį iš paskos, jis nusiveda mane į vieną fabriko kampelių, kur net dabar nieko nėra. Jis man kažką įkiša į rankas, suprantu, kad tai knyga.

Ačiū, kad mane palaikei, štai imk, knyga, įdomi, ją gavau iš vieno profesoriaus universitete. Perskaičiau ją per vieną naktį, negalėjau sustoti. Dar imk ir šitą, ji irgi svarbi.

Jis greitai man duoda knygas ir tada išbėga net neatsisveinęs. Įdomu, kur jam taip reikia skubėti? Pažiūrėjau aš pagaliau kas mano rankose ir matau dvi knygas. Nyčės „Linksmasis Mokslas“ ir Malatestos „Anarchija“. Abi įsidėjau į kišenę ir bandžiau susirasti gerą vietą, kur būtų galima paskaityti. Suradęs sau suoliuką prie pat ne visiškai užbarikaduoto lango, pro kurį krito kaip tik pakankamai šviesos paskaityti, pradėjau pirma Nyčę, o po to Malatestą. Aš žinojau, kad reikėjo man perskaityti šias knygas kuo greičiau, nes jas man davė Azimovas. Kai man dar buvo 17 metų, mes planavome su juo įstoti į tą patį universitetą, bet kadangi mano tėvas dėl nugaros problemos prarado darbą, aš turėjau pradėti dirbti, taip praleidau šansą mokytis universitete ir, nors negyvenu su tėvais jau vos ne šešerius metus, vis tiek jiems turiu siųsti vos ne pusę savo algos, kad tėvai galėtų išgyventi. Jie mano tėvai ir aš juos myliu, bet kartais aš tiesiog noriu pabėgti nuo jų ir daugiau niekad su jais nesikalbėti, ypač su tėčiu, jo nuolatiniai moralai apie religiją ir jo aklas Vilniaus Gaono garbinimas man jau sugadino visas vertingas pamokas, kurias galėjau gauti iš judaizmo ir žydų kultūros. Nuo to laiko man Azimovas, kai tik grįžta iš Peterburgo, vis atneša knygų kurias jis randa universiteto bibliotekoje. Supratau, kad šios dvi knygos yra labai svarbios, jų net neatvertęs.

Mane taip knygos įtraukė, kad vos ne visą dieną sėdėjau tik jas skaitydamas. Dingo visas išorinis pasaulis, liko tik Nyčė ir Malatesta. Kartą išgirdęs šurmulį lauke, maniau, kad jau žandarai ir kazokai atėjo mūsų sušaudyti, bet tai neprivertė manęs baigti skaityti. Tiesiog gėriau į save vaizdingas Nyčės metaforas ir žaismingus aforizmus apie Amor fati, apie meilę ir teisingumo atsisakymą ir Malatestos išsamias, bet viltingas politines ir socialines analizes, bet neturėjau laiko perprasti šių idėjų, mane pakvietė stebėti barikadų.

Ten aš vėl radau Dubnovą. Prisiminiau mūsų šiltą draugystę. Net iki dabar aš vis gyvenu su juo, geresnio draugo nesu turėjęs, bet kai aš pamačiau jį, sėdintį čia su manimi, negaliau negalvoti, kodėl jis mane priėmė? Aš jam buvau visiškai nepažįstamas, jis mane gal buvo matęs tikrai kokiose eitynėse arba partijos susirinkimuose. Aš nusprendžiau jo paklausti:

Simonai, aš norėjau tavęs paklausti...

Ko? – jis atsakė mieguistu balsu.

Kodėl tu nusprendei mane priimti į savo namus?

O kodėl tu sutikai? – tai buvo geras klausimas, aš visiškai nežinojau, ką jam atsakyti.

Nes aš tavimi pasitikėjau.

Tai kodėl pasitikėjai?

Nežinau, tiesiog pasitikėjau, nebuvo priežasties.

Aš taip pat, aš tave priėmiau, nes norėjau. Nebuvo priežasties kodėl.

Aišku.

Man toks atsakymas nepatiko, bet kai kada nors kažkas man taip atsakydavo, aš prisimindavau vaikystę. Prisimindavau savo klausimus tėčiui, savo smalsumo kupiną širdį ir tą niekam tikusį atsakymą, bet aš negaliu skųstis, pats irgi jam nepateikiau aiškios priežasties.

Lyg pajutęs mano nepasitenkinimą jo atsakymu Simonas prabilo:

Žinai, Levai, aš tave priėmiau, nes žinojau, kad tu esi patikimas žmogus, mes abu žydai ir dėl to šioje šalyje kenčiame, mes abu esame darbuotojai ir dėl to esame išnaudojami, bet svarbiausia, mes abu bandome šią situaciją pakeisti. Vienaip ar kitaip abu suprantame, kad visuomenėje ir dabartiniame soci-

alinio gyvenimo organizavime yra problemų ir kad būtume laisvi, iš tikrųjų laisvi, mums reikia kažką daryti. Mes abu norime vieno ir to paties, dėl to aš tavimi pasitikiu, dėl to aš tave priėmiau. Manau, tu ir sutikai gyventi su manimi dėl tos pačios priežasties, bet gal ir klystu...

Tada aš pagalvojau, koks yra mano tikslas. Ir prisiminiau vieną perskaitytą Nyčės aforizmą: „Noriu vis daugiau išmokti, vis daugiau pamatyti, kaip gražu tai, kas daiktuose būtina; tada būsiu vienas iš tų, kurie pagamina gražius dalykus. Amor fati: tebūnie tai mano meilė nuo šiol! Nenoriu kariauti su tuo, kas bjauru. Nenoriu kaltinti; Aš net nenoriu kaltinti tų, kurie kaltina. Žiūrėjimas į šalį bus vienintelis mano neigimas. Ir apskritai, kada nors norėčiau, kad mano veininteliai ištarti žodžiai būtų: „Taip““. Pagalvojau, kad aš irgi taip norėčiau gyventi, bet to neužtenka. Jei aš vienas toks būsiu, tai nieko gera ir nebus. Pasaulyje nesu aš vienas ir aš šia meile norėčiau pasidalinti su kitais. Tada atsiminiau ir Malatestos žodžius: „Sakydamas „anarchistinę dvasią“ turiu omenyje giliai žmogišką jausmą, kurio tikslas – visų gėris, laisvė ir teisingumas visiems, žmonių solidarumas ir meilė“. Argi ne tai ir yra mano tikslas? Sukurti tokį pasaulį, kuris žmones skatins, kaip ir mes su Simonu, aklą pasitikėjimą viens kitu, aklą be jokių kaltinimų ar teismų meilę. Meilę, kurią gali pajusti visi.

Tu esi teisus, - po jo kalbos pasijutau pilnas ryžto, greitai atistočiau ir sušukau,- dabar žiūrėdamas pro mūsų barikadas į miestą, kurį aš taip gerai pažįstu, į nusileidžiančią ryškią, raudoną saulę, kuri žymi vienos dienos pabaigą ir kitos pradžia, aš vėl pajutau begalinę meilę, kuri užima viską mano širdyje, kuri mane degina stipriau nei kokia paprasta romantinė ar erotinė aistra, kuri mane verčia šokti ir dainuoti, ir kartu su ta meile viltis; viltis, kad mes galime patirti daugiau negu kas mums dabar leistina, kad mes galime gyventi kitaip negu dabar ir kad šią meilę ir laisvę, šią viltį ir draugystę galėtų pajusti visi, ne tik mes, ne tik žydai, bet ir rusai, ir lietuviai, ir ukrainiečiai, ir vokiečiai, ir prancūzai, ir lenkai, ne tik vyrai, bet ir moterys! Tegų mūsų veiksmai, jei jie nesėkmingi šiandien, būtų anglis, kuri užkuria ateities kartas sukurti pasaulį be ribų, be sienų, be luomų! Ačiū tau, mano drauge, tu man suteikei ne tik vietą gyvenime, bet ir buvai ta kibirkštis, kuri sužadino tą tikrąjį supratimą. Aš sekiau šį judėjimą, buvau jo narys, net propagavau jo idealus, bet tai tik buvo tuščiažodžiamas, aš dabar supratau, kodėl aš turiu daryti, ką dabar ir darau.

Ir jau gulėdamas savo laikinoje lovoje, toliau galvojau apie tuos žodžius, kuriuos pasakiau Simonui. Ir pagalvojau: „Kaip gera būti gyvam.“

